

МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СТРАТЕГІЧНОМУ РОЗВИТКУ

Васильєва Т.А., д.е.н., проф., професор кафедри фінансів і підприємництва
Сумський державний університет, м. Суми

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

tavasilyeva@fet.sumdu.edu.ua

Леонов С.В., д.е.н., проф., професор кафедри економічної кібернетики

Сумський державний університет, м. Суми

вул. Петропавлівська, 57, 40000 Суми

s.leonov@uabs.sumdu.edu.ua

Антонюк Н.А., к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів і підприємництва

Сумський державний університет, м. Суми

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

n.antonuk@finance.sumdu.edu.ua

Тверезовська О.І., магістрант, група Ф.м-91/1ан

Сумський державний університет, м. Суми

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007, Україна

tveresovskaja@gmail.com

У статті розглянуто питання формування механізму моніторингу ключових показників фінансово-господарської діяльності підприємства. Підкреслено, що забезпечення адекватних умов стійкого розвитку та збереження фінансової стабільності вітчизняних підприємств в сучасних економічних реаліях потребують безперервного моніторингу основних показників їх діяльності, в тому числі здійснення оцінки фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості. Проаналізовано одну із основних внутрішніх проблем економіки України як недофінансування реального сектору економіки, що є наслідком процесів фінансiалiзацiї та глобалiзацiї свiтового капiталу. Обґрунтовано, що на сьогодні постає необхідність формування механізму моніторингу основних показників фінансово-господарської діяльності підприємств, результати якого можуть бути застосовані для розробки стратегії розвитку окремого суб'єкта господарювання. Результати аналізу динаміки прямих інвестицій в економіку Сумської області показали загальне зниження їх обсягу та незначний обсяг інвестицій у промисловість у порівнянні з іншими галузями. За результатами дослідження визначено ключовими 2 показника - інвестиційна привабливість підприємства та динаміка величини доданої вартості, а також встановлення прийнятної для конкретного підприємства коридору варіації ДВ. Моніторинг таких відхилень у динаміці дозволить мати адекватну інформацію для визначення тенденцій майбутнього розвитку підприємства. В статті подано методику розрахунку доданої вартості на основі даних фінансової звітності, яка є одним з ключових показників при прогнозуванні тенденцій розвитку підприємства.

Ключові слова: моніторинг, стратегічний розвиток, фінансово-господарська діяльність підприємства, інвестиційна привабливість, додана вартість, продуктивність праці, фінансовий стан, управлінські рішення, прогнозування розвитку підприємства.

DOI: 10.21272/1817-9215.2019.2-17

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проведені багатьма вченими (Поддєрьогін А.М., Чумаченко М.Г., Лагун М.І., Костирко О.Г., Грабовецький Б.Є., Барановський О.І., Павловська О.В., Федотова М.О., Русак Н.О., Шморґун Н.П. та ін.) дослідження показали, що забезпечення адекватних умов стійкого розвитку та збереження фінансової стабільності вітчизняних підприємств в сучасних економічних реаліях потребують безперервного моніторингу основних показників їх діяльності, в тому числі здійснення оцінки фінансового стану підприємства та його інвестиційної привабливості. Зазначимо, що на фінансово-господарську діяльність підприємства впливають як зовнішні фактори, так і внутрішні фактори. Отже, моніторинг основних показників діяльності підприємства необхідно здійснювати, одночасно аналізуючи як макроекономічні та галузеві показники (рівень ВВП, індекс інфляції, коливання валютного курсу, кон'юнктура ринку, інвестиційна привабливість регіону тощо), так і основні індикатори безпосередньо самого підприємства – дані фінансової звітності та показники, визначені за цими даними.

Однією з ключових проблем, які постають перед вітчизняними підприємствами, є недофінансування реального сектору економіки як результат процесів фінансіалізації та глобалізації світового капіталу. Виходячи з цього, постає необхідність формування механізму моніторингу основних показників фінансово-господарської діяльності підприємств, результати якого можуть бути застосовані для розробки стратегії розвитку окремого суб'єкта господарювання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням розкриття сутності поняття «фінансовий стан» підприємства та виокремлення ключових показників для визначення рівня його платоспроможності, кредитоспроможності та фінансової стійкості свої дослідження присвятили такі науковці як: Поддєрьогін А.М., І. А. Бланк, Чумаченко М.Г., Лагун М.І., Костирко О.Г., Грабовецький Б.Є., Барановський О.І., Павловська О.В. та інші. Проведені дослідження зосереджені на моніторингу фінансового стану підприємства на основі коефіцієнтного аналізу та застосування моделей для визначення впливу основних факторів на прибуток підприємства та його фінансову стійкість, а також пошуку можливих шляхів підвищення рівня його розвитку.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Незважаючи на низку досліджень, присвячених аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, недостатньо уваги приділено питанню формування цілісної системи моніторингу його основних показників як необхідної умови розробки стратегії розвитку компанії у сучасних динамічних умовах функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сьогодні досить важливою проблемою залишається низька інвестиційна привабливість вітчизняної економіки, що знаходить своє відображення у достатньо низьких позиціях відомих світових рейтингах.

Проаналізуємо обсяг прямих інвестицій в економіку Сумської області. Так, у 2018 році інвестиції з Європи склали 84795,9 тис. дол. США. Найбільші інвестиційний капітал надійшов з Нідерландів, Великої Британії, Італії та Франції. Одночасно інвестиції з Америки суттєво зменшилися (рис. 1).

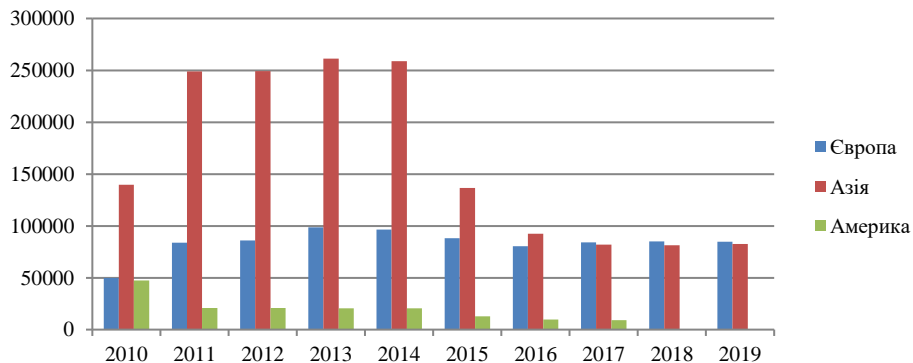

Рисунок 1 – Інвестиції з країн світу в економіку Сумської області (на 01.01.2019), тис. дол. США

*виконано авторами на основі даних [2]

У розрізі галузей прями інвестиції в економіку Сумської області мають структуру, представлену на рисунку 2.

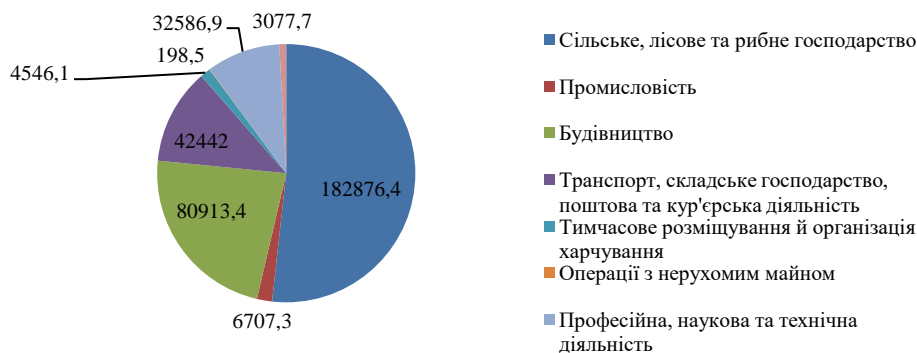

Рисунок 2 – інвестиції в економіку Сумської області у розрізі галузей на 1.01.2019р., тис. дол. США

*виконано авторами на основі даних [2]

Слід відмітити, що лише незначна частка прямих інвестицій припадає на промисловість (6707,3 тис. дол.), що суттєво впливатиме на подальший розвиток цієї галузі, а відповідно промисловим підприємствам необхідно враховувати цей факт при формуванні стратегій розвитку. На формування сприятливої інвестиційної привабливості окремого підприємства з метою формування стратегії його подальшого розвитку суттєво впливають зовнішні фактори (економіка регіону, інфраструктура, геополітичні умови, урегульованість нормативної бази тощо).

Отже, ми пропонуємо одночасно з оцінкою та контролем привабливості підприємства для потенційних інвесторів та акціонерів, здійснювати моніторинг такого важливого показника у контексті розробки стратегії ведення його фінансово-господарської діяльності як додана вартість, створена суб'єктом господарювання.

Концептуально ми виходимо з того, що додана вартість є метою створення будь-якого суб'єкта господарювання. Безперечно, метою діяльності підприємства є отримання прибутку, але це можливо за умови створення доданої вартості до вартості придбаних оборотних активів за виключенням грошових коштів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій.

Величина доданої вартості повинна забезпечити:

- сплату заробітної плати працівникам підприємства;
- накопичення амортизаційні відрахування для оновлення основних засобів;
- сплату податку на прибуток та інших обов'язкових платежів до бюджету та позабюджетних фондів;
- отримання бажаного рівня прибутку.

Відмітимо, що величина створеної доданої вартості на підприємстві дозволяє визначити допустимий/оптимальний рівень заробітної плати на підприємстві.

Базою розрахунку створеної доданої вартості на підприємстві є дані його фінансової звітності, а саме форма 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», форма 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)».

Фінансова звітність підприємства подають:

- до органів, до сфери управління яких належить підприємство;
- трудовому колективу;
- власникам (засновникам);
- до органів державної статистики;
- до органів виконавчої влади й іншим користувачам згідно із законодавством;
- до органів ДПС разом із декларацією з податку на прибуток [3].

Таким чином, до визначення доданої вартості на підприємстві слід включати такі елементи:

- витрати на оплату праці (код рядка 2505 форми 2);
- соціальні збори, нараховані на фонд заробітної плати (відрахування на соціальні заходи) (код рядка 2510 форми 2);
- амортизаційні відрахування (код рядка 2515 форми 2);
- чистий фінансовий результат (прибуток) (код рядка 2350 форми 2) [4].

Таким чином, у формалізованому вигляді визначення доданої вартості на підприємстві набуває наступного виду:

$$ДВ=ЗП+СЗ+АВ+Пр \quad (1)$$

де ЗП - заробітна плата, гр. од.
СЗ - соціальні збори, гр. од.;
АВ - амортизаційні відрахування, гр. од.,
Пр – прибуток, гр. од.

Додатково доцільно визначати показник продуктивності праці як співвідношення величини створеної і реалізованої за період доданої вартості до середньооблікової чисельності працюючих.

$$ППр = \text{Величина ДВ} / \text{СЧП} \quad (2)$$

де ППр – продуктивність праці, %
ДВ – додана вартість,
СЧП – середньооблікова чисельність працюючих, чол.

Одним з ключових висновків є те, що ініціювати розширення штату та стратегічне обґрунтування розширення підприємства можливо одночасно з аналізом величини та структури доданої вартості суб'єкта господарювання.

Враховуючи вище сказане, до ключових індикаторів результатів фінансово-господарської діяльності підприємства слід віднести наступні показники, які містяться або можуть бути розраховані за даними фінансової звітності:

- величина активів/пасивів;
- чиста виручка;
- чистий фінансовий результат (прибуток);
- додана вартість, створена на підприємстві.

З метою адекватної оцінки поточного фінансового стану підприємства та формування стратегії його розвитку зазначені дані фінансової звітності та розраховані показники доцільно визначати як в цілому по підприємству, так і за окремими «центрами відповідальності», видами діяльності, за видами продукції тощо. Базою порівняння можуть бути аналогічні показники попередніх періодів або показники інших суб'єктів господарювання.

Таким чином, моніторинг створеної та реалізованої доданої вартості на підприємстві є необхідним інструментом для контролю адекватності встановленого рівня заробітної плати, існуючого штатного розпису, ефективності прийнятих фінансових і управлінських рішень та в кінцевому підсумку прогнозування тенденцій його стратегічного розвитку, в тому числі ймовірності банкрутства підприємства у майбутньому.

За результатами нашого дослідження виокремлено ключовий показник для моніторингу поточної діяльності підприємства в контексті його стратегічного розвитку – величина доданої вартості на підприємстві (додатково контролюється динаміка продуктивності праці).

Отже, постійний моніторинг обраних індикаторів, їх динаміки та оперативне застосування відповідних заходів є базою для створення умов ефективного функціонування в довгостроковій перспективі та у формуванні концепції стратегічного розвитку підприємства.

ВИСНОВКИ

Система моніторингу основних показників фінансово-господарської діяльності підприємства повинна базуватися на системному підході, а її результати забезпечувати таку базу вихідних даних, яка дозволить урахувати вплив потенційно можливих загроз при формуванні загальної стратегії розвитку підприємства.

На сьогодні основна увага фінансових менеджерів та аналітиків головним чином зосереджена на аналізі рентабельності власного капіталу та чистого прибутку на основі факторного аналізу та розрахунку рентабельності активів, продажу, витрат тощо, які безперечно є важливими індикаторами для існуючих та потенційних акціонерів, працівників компанії тощо. Зазначимо, що дані показники є більш корисними для порівняння фінансових результатів діяльності підприємства у порівнянні з попередніми періодами та оцінки поточного фінансового стану підприємства.

Проведене нами дослідження показує, що при формуванні стратегії розвитку підприємства доцільно одночасно із зазначеними вище показниками здійснювати моніторинг створеної та реалізованої на підприємстві доданої вартості, яка дозволяє в тому числі визначити доцільно можливий фонд оплати заробітної праці (ФОП).

Результати аналізу динаміки прямих інвестицій в економіку Сумської області показали загальне зниження їх обсягу та незначний обсяг інвестицій у промисловістю у порівнянні з іншими галузями.

В статті наголошено на необхідності постійного моніторингу інвестиційної привабливості підприємства та динаміки величини доданої вартості, а також встановлення прийнятної для конкретного підприємства коридору варіації ДВ. Моніторинг таких відхилень у динаміці дозволить мати адекватну інформацію для визначення тенденцій майбутнього розвитку підприємства.

Наступні дослідження пов'язані з формуванням системи взаємопов'язаних показників моніторингу ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства та критеріїв, що визначають тенденції його стратегічного розвитку.

SUMMARY

The article deals with the questions of formation of monitoring key indicators of enterprise financial and economic activity mechanism. Emphasized that the provision of adequate conditions for sustainable development and preservation of financial stability of domestic enterprises in today's economic realities require continuous monitoring of the main indicators of their activity, including the estimation of the financial condition of the company and its investment attractiveness. Analyzed one of the major domestic problems of the Ukrainian economy as the underfunding of the real sector of the economy is the result of the processes of financialization and globalization of world capital. It is proved that for today there is a necessity of formation of the mechanism of monitoring of key indicators of financial and economic activities of enterprises, the results of which can be applied for development of strategy of development of separate entity. The results of the analysis of the dynamics of direct investments into the economy of Sumy region showed a general decrease in volume and a minor volume of investments in the industry compared to other industries. The results of the study identified the key 2 indicator - investment attractiveness of the enterprise and the dynamics of added value and establishing acceptable for a specific enterprise corridor variations AV. Monitoring of such deviations in the dynamics will allow us to have adequate information to identify trends for future development of the enterprise. The article presents the method of calculation of added value based on the financial statements, which is one of the key indicators in predicting trends in the development of the enterprise.

Keywords: monitoring, strategic development, financial and economic activity of the enterprise, investment attractiveness, value added, labor productivity, financial status, managerial decisions, forecasting of enterprise development.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Офіційний сайт Головного управління статистики в Сумській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sumy.ukrstat.gov.ua/>
3. Фінансова звітність: форми, строки та порядок подання [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. Режим доступу : <https://interbuh.com.ua/ua/documents/ib/9880/15038>
4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Перелік від 07.02.2013 №73 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Міністерство Фінансів України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт. Режим доступу : <https://index.minfin.com.ua/>
6. Глушенко О. В. Фінансовий інжиніринг: інновації та загрози / О. В. Глушенко. // Ефективна економіка. – 2011. – № 5. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_5_10.